

УДК [81'276 : 159.942.3] (477)

ББК 81.411.1-025.7

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ В СУЧАСНІЙ СМІХОВІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНЦІВ

КОРОБКА Г.О.

Харківська державна академія культури

Досліджено лексичні новотвори, що виникли в мовній картині світу українців у майданний і постмайданний періоди. Особливу увагу зосереджено на новітніх лексичних одиницях, які створюють комічний ефект і функціонують у рамках гумористичного інтрадискурсу. З'ясовано сміхову функцію лексичних новотворів, що полягає в нівелюванні агресії й перетворенні негативу на позитив. Доведено, що оперування лексичними новотворами означає нову радість світосприйняття й спонукає до активного оновлення мови. Новітні словотворчі процеси з краплями гумору інтерпретовано як вияв психологічного самозахисту і водночас зброю інтелектуального ураження.

Ключові слова: сміх, сміхове спілкування, гумор, цінності, ментальність, мовна картина світу, гра слів, неологізми.

The paper profiles to study certain lexical innovations in the Ukrainian linguistic picture of the world through laughter perception of the world reality in the maidan and postmaidan periods. Extensive coverage is given to the latest lexical units circulated mainly on the Internet network in comments, blogs, posts that create a humorous effect and act within the humorous interdiscourse. A play on words makes the process of converting negative into positive. In its turn laughter negates aggression; inclusion into the game with lexical innovations means a new joy of world perception and encourages active updating of the language. The latest word-formation processes with the splashes of humor reflect the turbulent events and serve as a kind of protective shield and a weapon of intellectual defeat.

Key words: laughter, laughter communication, humor, values, mentality, linguistic picture of the world, a play on words, neologisms.

Мова – найточніший індикатор будь-яких змін колективної та індивідуальної свідомості. Зміни в мові відбуваються під впливом змін у суспільстві. В епоху історичних і соціальних потрясінь процеси мовного розвитку пришвидшуються, що спричиняє значні мовні зміни. Переломні моменти в житті суспільства безпосередньо відображаються в мові. Йдеться не лише про вербалізацію концептів, а й про спосіб вираження соціальної оцінки, позитивного чи негативного ставлення до них. У такий спосіб мова адаптується до нових умов, оскільки “мова, яка існує в мінливому світі і не змінюється сама, перестає виконувати свою функцію” [5, с. 448].

Революція Гідності (Духу) 2013–2014 [4] істотно вплинула на самоусвідомлення українців і позначилася не лише на суспільних настроях, цінностях людей, а й на українській мові. Виник цілий пласт лексики, пов'язаної з подіями 2013–2014, яка відображає не просто реалії того часу, а ідейний, настроєвий, ціннісний орієнтир українців. Неологізми політичного дискурсу різних років в українському мовознавстві досліджували Ж. Колоїз, Л. Ставицька, Л. Масенко, О.Тараненко, О. Стишов, Г. Шаповалова, Н. Хома, О. Кирилюк та ін.

Відома українська дослідниця Л. Ставицька у 2004 р. опублікувала статтю “Мова помаранчевої пристрасті”, услід за нею з'явилася низка наукових розвідок на тему постреволюційної лексики. Згідно з обчисленнями фахівців, активний словник української мови за останнє десятиліття змінився на 25%. Якщо врахувати не тільки виникнення нових лексем та розвиток значень, а й міграцію лексики з мовної периферії до центру й навпаки, кількість

видається цілком правдоподібною. На думку мовознавця, професора Національного університету “Києво-Могилянська академія” Л. Масенко, останнє десятиліття було досить урожайним на новотвори “у зв’язку з переходом влади в більш демократичне русло, після Помаранчевої революції з’явилося багато неологізмів” [Цит. за: 11, с. 36–37].

Лексику громадянських протестів 2014 року проаналізував також О. Тараненко [8]. Зокрема, мовознавець визначив основні номінативно-аксіологічні тенденції розвитку словотворчих засобів української мови як віддзеркалення нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства.

Вважаємо, що окреслену групу лексики потрібно інтерпретувати не лише як новотвори, а як вияв сміхової культури українців. Формування лексем на основі гри слів пов’язане не так з відображенням дійсності, потребою найменування нові реалії, як з психологічними процесами саморегулювання, самоствердження народу-носія мови. Сміх – це не просто реакція на відхилення від соціальної норми: це завжди відчуття переваги, моральне задоволення, викликане торжеством моральної, інтелектуальної, політичної та соціокультурної позиції “ми”. Сміх – завжди торжество нового розуміння дійсності, ознака сили і безпосередньо сила цього “ми”.

Метою статті є аналіз функцій лексичних новотворів у мовній картині світу українців. У дослідженні використано метод контекстуального інтерпретаційного аналізу, а також метод безпосереднього спостереження над матеріалом з подальшим узагальненням отриманих результатів. Такий підхід дав змогу потрактувати мовні одиниці в контексті дискурс-аналізу і з’ясувати механізм “сміхового спілкування” з урахуванням мовленнєвих і немовленнєвих факторів, які визначають його формування й інтерпретацію як інтелектуально-емоційної діяльності. Об’єктом особливої уваги були новітні лексичні одиниці, поширені переважно через Інтернет-мережу в коментарях, блогах, дописах, які створюють комічний ефект і функціонують у рамках гумористичного інтрадискурсу, що дозволило структурувати дискурс й виявити інконгруентність на дискурсивному рівні. Суть цього механізму – у додатковій інтенсифікації й інтерпретації суб’єктивної емоційно-оцінної ситуації немовленнєвої дійсності з урахуванням комплексу дискурсивно-мовленнєвих, мовно-стилістичних і жанрових факторів, які зумовлюють його формування та функціонування й у такий спосіб створюють комічний ефект. Семантично інконгруентність виявляється в карикатурному зображенні образу, обігруванні двозначності; у плані прагматики – у висміюванні персонажа, розумінні його статусу у вигляді жартівливої невідповідності загальноприйнятим нормам [6, с. 90–92].

У своєму дослідженні спираємося на концепцію тісного зв’язку мови та психології, культури її носіїв, обґрунтовану ще в роботах німецького мовознавця та філософа В. фон Гумбольдта: “мова народу – це його дух, і дух народу – це його мова. Саме в мові акумулюється духовна енергія народу. Вона є головною ознакою і символом нації, її генетичним кодом, котрий поєднує минуле з сучасним, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності” [Цит за: 2, с. 40]. Тому сьогодні складний процес відродження поваги до української мови у світі є важливим чинником сформованості нації, впевненості української держави в майбутньому щасливому житті [2, с. 40].

Бунтівна карнавальна стихія Майдану охопила всіх людей, які асоціюють себе з новим україноцентричним поколінням. За спогадами О. Авраменко, “це виглядало карнавально, інколи навіть бурлескно. І, відповідно, у цьому здоровому народному середовищі, життя було щедро просякнуте елементами гумору – жартами, кпинами, жартівливими й навіть задиристими піснями, анекдотами, іронічними агітками, смішними картинками, креативними плакатами, що врівноважувало напругу подій, холод і безсонні ночі” [4, с. 248]. З перших днів Майдан наповнився “елементами карнавалу, театральності, відвертого позування протестувальників на камеру й могутнім стихійним народним творчим началом [...] Феномен полягав у тому, що там, на Майдані перебувати було не страшно, а весело і – моральна підтримка один одного

була величезна, присутні там переживали щастя духовної єдності” [4, с. 247]. Саме на Майдані креативно і “гумористично обігравалися пострадянські цінності, наприклад, бажання все отримати “на шару” – *Євромайдан – це коли ти тижнями безкоштовно живеш у центрі Києва*” [9, с. 42]. У цьому суть терапевтичної суспільної практики карнавалу. М. Слабошпицький у своїй книжці [7] також наголошує, що Майдан охопив “величний святковий народний карнавал. Бачиш своєрідну революцію з усмішкою на устах і з квітами в руках” [7, с. 48]. “Майдан співав, танцював, жартував, протестував. Карнавал, гейзер дотепів, іронічних слоганів, усмішки, вірші... Усе було поетично й зворушливо” [7, с. 30]. “До початку кривавих подій на вулиці Грушевського це трохи нагадувало веселий карнавал, у якому учасники намагаються вбратися якнайекзотичніше” [7, с. 107]. Серед 70 причин, які змусили мільйони українців стати патріотами за кілька тижнів М. Слабошпицький указує під №№ 39 і 40 такі: “Смієшся, аби не плакати? Це Україна” та “Тут сміються з усього і в найважчій ситуації? Це Україна” [7, с. 256]. Ю. Винничук у своєму есе “П’ята колона бдить” пише, що притомні люди з Росії приїжджають до Києва і “бачать море усмішок і безліч доброзичливих облич” [1, с. 114]. Просунуті дослідники культури, ймовірно, назвуть Євромайдан масштабним перформансом. Прикладів такого перформансу можна навести безліч, але найяскравіші, це – розладнаний хоровий заспів гімну України з ліхтариками – смішний і піднесений водночас, і “захоплення” ялинки 1 грудня, яку в народі назвали “йолкою” (цей русизм був навмисно використаний, оскільки він з’явився ще у 2010 р., коли В. Янукович на прес-конференції озвучував версію розгону мітингувальників державною мовою і довго пригадував слово *ялинка* й, таки не згадавши, вимовив *йолка*, що стало приводом для численних фотожаб, мемів і жартів та ін.), та увінчання її національним прапором – вона стала монументом відвойованої свободи і символом протесту.

Гра слів уможливорює перетворення негативу на позитив. У свою чергу, сміх нівелює агресію і включення в гру означає нову радість світосприйняття: відкрити те, що завжди було поруч, але донині лишалося таємницею. Це та парадигма, де мудрість накладається на гумор і породжує геніальність. Можна навести приклад гри слів з “новим” значенням слова *кріп*, яке в цій грі має звучати російською як *укроп*. Завдяки російській пропаганді тепер *українами* називають українців, яким не байдужа доля України в майбутньому і які захищають її терени. Мета була образити українців і принизити їхню гідність. На перший погляд, такий національний пейоратив, як *укр* або *укроп* [12] мав би викликати роздратування і злість в українців, але й тут вони поставилися до ситуації з гумором і перетворили слово на символ боротьби. Так, відомий художник Андрій Єрмоленко намалював для української армії нашивки на одяг у вигляді кропу і написом: “УКРОП”, що означає Український ОПір – суцвіття, яке відлякує колорадського жука (теж символічне нагадування про агресора – прим. моя. – Г. К.). Ще мексиканське прислів’я говорить: “Вони хотіли поховати нас, але не знали, що ми – насіння”. Якщо в пошуковому рядку Google написати словосполучення “укроп символ”, то першими результатами будуть: “УКРОП – символ гордості українців”, “УКРОП – символ української армії”, а лише нижче можна побачити історичну довідку про те, що в Стародавньому Римі рослина кріп символізувала силу і енергію. Зокрема, збереглися відомості, що “римські гладіатори перед боєм обов’язково натирали руки і ноги кропом, зміцнюючи м’язи. Потім до цього засобу стали вдаватися і спортсмени перед змаганням” [13]. Окрім того, інтернет-дотепники виявили, що накладання блакитного кольору українського стяга на жовтий дає зелений колір кропу і витлумачили ще як одну підставу для визнання кропу символом української визвольної боротьби. Таким чином, назва, запланована як образлива, насправді набула позитивної конотації.

Т. Прохасько зауважує, що під час Євромайдану люди “стали по-справжньому мислячими істотами, бо наше мислення з неймовірною інтенсивністю шукало й знаходило слова, словосполучення, речення, абзаци й вигуки” [1, с. 17]. Я. Матюшин у своєму блозі [14] запропонував оновлену гумористичну версію різновидів української ідентичності у світлі сучасної збройної агресії з боку РФ:

Хохол. *Пацифіст, гуморист, життєлюб. Любить відчувати бурхливість життя в усіх його проявах. Гостинний, щедрий. Сильно не любить тих, хто його засмучує. Володіє природною схильністю до безконтактного бою. Поява на полі бою роти хохлів з букетом перегару, в який влітаються тонкі нотки часнику та цибулі, змушує ворогів ретируватися ще до початку активних вогневих контактів. Гастрономічний бог.*

Козак. *Не плутати з казаками. Штатна бойова одиниця, з атрибутами національного сакрального символу. Воїн, що пізнав дзен. Рубає москалів з добрим примруженням. Після січі набиває люльку і занурюється у медитативне споглядання світу. Козарлюга непідвладний нікому, крім свого народу. Світській владі він дозволяє правити до того моменту, поки вона не починає його драгувати. Безстрашний і добрий.*

Бандерівець і його сучасна модифікація – правосек. *Експансивна одиниця нашого суспільства. Хірургічний скальпель світобудови, заточений проти пухлини “руського міра”. Бандерівець хитрий, виверткий, і апріорі розумніший за москаля. Бандерівці – це лейкоцити цивілізації. Там, де відбувається нагноєння рашизму, бандерівці захищають місцевість. Кожного разу, коли на світ з’являється бандерівець, російські екстрасенси знепритомніють. Елітарний.*

Укроп. *Штатна одиниця нашого суспільства. Екологічно доброзичливий зі світом, стійок, корисний, життєствердно зелений. Самим своїм існуванням пригнічує паразитів, гнид і вошей. Укроп не боїться ні темряви, ні світла, ні сутінків, оскільки він – втілений плюраліст. Грядка “укропу” володіє сукупним потенціалом гасити і запалювати зірки. Країна “укропів” всемогутня.*

Укр. *З др.-іранської / арійської протоукр. Метафізична одиниця нашого суспільства. Укр сукупний – його нібито немає, але він усюдишущий. У кожній молекулі українського повітря, у кожному атомі української землі присутні еманції укра. Укри мешкають десь на інших теренах буття і плетуть саван ворогам України. Наступна еволюційна ступінь укра – Абсолют.*

Як бачимо, будь-які суспільно значущі події, а особливо національні стреси й трагедії спонукають людину до активного оновлення мови, бурхливої словотворчості.

Війна і збройна конфронтація породили чимало неологізмів із образливим для супротивника відтінком. З одного боку лінії зіткнення з’явилися *майдани, майдануті, карателі, жидобандерівці, правосеки, націонал-зрадники, хунта, фашистські молодчики, укри, укropи, свідоміти, бандерлоги* тощо. З іншого – *колоради, сепари, ватники, аквафреші, федераста, сепаратисти, пуніноїди, жополченці, пропагандони, лугандони, рашисти* та ін. Одні лексичні новотвори виникли внаслідок гри слів (*укropи, рашисти*), інші – внаслідок метафоричних перенесень на основі зовнішньої подібності (*колоради, аквафреші*), є такі, що апелюють до відхилень у розвитку (*майдауни, майдануті, даунбасята*) або стосуються сексуальної тематики (*свідоміти, федераста, сепараста, пропагандони, лугандони*). Показово, що в російській пропаганді не так і багато нової лексики (*захисники Донбасу, Новоросія*). Неологізми “позичають” у лексиці радянських часів, зокрема це стосується *карателів, фашистів, бандерівців, нацистів, хунти*. Такі слова називаються відродженими (визначення Ю. Шевельова), або актуалізованими (термін Л. Струганець). Завдяки потужній пропаганді в російських ЗМІ цим словам наданий нового змісту: ними почали називати будь-яких громадян України, які орієнтуються на проєвропейський шлях розвитку. Їх використовують прибічники російських терористів на позначення українських військових, які беруть участь в антитерористичній операції на Сході України. “Завдання пропаганди – укорінити у свідомості мас негативну оцінку щодо самого поняття ‘української армії’” [3, с. 54]. До українських відроджених слів можна зарахувати *орда, сотня* й похідні від них. Російська пропаганда, будучи не надто продуктивною в словотворенні, найчастіше вдається до старої, ще радянської риторики, коли національно-свідомих людей називали *нацистами, фашистами, націонал-фашистами*. Водночас науковці сподіваються, що воєнні новотвори вийдуть з активного вжитку вже незабаром, якщо протистояння завершиться. Але наразі ці слова потрапляють до сучасних онлайн-словників. Зокрема, Б. Петренчук, головний редактор електронного словника

неологізмів “Мислово” [15], повідомляє, що словотворчість українців за останні півроку набула помітніших масштабів: “Мислово” побагатшало приблизно на 500–700 нових визначень. Проте досить складно сказати, який відсоток лексики з’явився внаслідок збройного протистояння. Цей онлайн-словник є інтерактивним проектом з розвитку сучасної української мови та сленгу, де звичайні користувачі додають нові слова і формулюють визначення. Він містить чимало нових лексем. Основними критеріями вибору є популярність слова та його соціальна значущість. “Є лексеми, пов’язані з російською агресією: *сепари, скримздити, окупендум, вата, Луганда*. Утім, навіть якщо об’єднати ці дві категорії, то вони не охоплюють більш ніж 20% нових надходжень” [11, с. 36–37]. Ці новотвори можна розцінювати як такі, що виникають внаслідок природної реакції мовців, поширюються переважно через Інтернет-мережу в коментарях, блогах, дописах [3, с. 54].

Наведемо приклади розвитку нових лексем та нових значень в уже відомих лексем:

Аквафреш – 1) прапор Росії; 2) рашист.

Ватник, або ватнік – людина з (пост)радянською ментальністю, яка щиро не розуміє, навіщо існує держава Україна. В Україну слово прийшло разом із російською інтервенцією в березні 2014 року. Походить від однойменної назви популярного теплого одягу бідних радянських людей. Сукупність ватників часто позначають збірним іменником “вата”. У них немає національності. Вся їх сутність заснована на неприйнятті української держави і всього, що з нею асоціюється.

Вишиватнік – український ура-патріот. Приклад: “Іван працював тітушкою на антимайдані, а зараз причепив на сумку синьо-жовту стрічку і всім розказує, як він любить Україну і ненавидить москалів” – типовий вишиватнік – псевдопатріот України, аналог російського ватніка, вважає, що любить Україну, але практично нічого корисного для своєї країни не робить. Обмежений та вузьколюбий в осмисленні всього, що відбувається в країні.

Диванна сотня – учасники протестного руху, активність яких обмежувалась Інтернетом.

Жидобандерівець – людина єврейської (але не обов’язково) національності, яка є прихильником Майдану і патріотом України. Самі “жидобандерівці” використовують це слово жартوما, тоді як російські рупори – всерйоз.

Кіборги – символ незламності українського духу, військові України, які мужньо захищають Донецький аеропорт від російсько-терористичних загарбників; цю назву також дали бойовики захисникам Донецького аеропорту за незламність, а українці посміхнулися й використовують її успішно. Словник сучасної української мови та сленгу “Мислово” визнав “кіборгів” словом 2014 року.

Луганда і Донбабве – саркастичні назви терористичних організацій “ЛНР” та “ДНР”, а також тимчасово захоплених ними територій Луганської та Донецької областей.

Майдануті, майдани (похідне від “Майдан”) – образливі назви прихильників Євромайдану, які активно поширює російська пропаганда.

Націонал-зрадник – активізоване зі сталінських часів і вживане президентом РФ В.Путіним визначення, що позначає російських громадян, які дозволяють собі трактувати минуле та сьогодення РФ у розрізі із офіційною ідеологією.

Небесна сотня – список із понад 100 учасників Євромайдану, загиблих під час сутичок із силовиками в січні – лютому 2014 року.

Ополченці, або захисники Донбасу – військові, які, згідно з російською пропагандою, воюють за Новоросію проти українських “карателів” і “фашистів”.

Рашизм – неофіційна назва політичної ідеології та соціальної практики владного режиму Росії початку XXI ст., що базується на ідеї “старшості братнього народу”, його “особливої цивілізаційної місії”; на тоталітаризмі й імперіалізмі радянського типу, використанні російського православ’я як моральної доктрини та на геополітичних інструментах, у першу

чергу – енергоносіях. Термін “рашизм” штучно утворений шляхом поєднання англійського слова *Russia* (тобто Росія, вимовляється: *раша*) та міжнародного слова “фашизм”. При цьому обігрується співзвучність слів *русизм* і *расизм*. Рашизм – це різновид тоталітарної, фашистської ідеології, симбіоз основних засад фашизму і сталінізму. Він є обґрунтуванням варварської геополітики РФ, спрямованої на окупацію та анексію територій інших держав, позначається штампом “збирання земель руських” і спирається на місцевий колабораціонізм.

Укри, укропи – зневажливо-іронічна назва українців. Використовується для російської пропаганди й тролінгу.

Фашистська (київська) хунта – згідно з російською пропагандою, спочатку уряд А. Яценюка та в. о. президента О. Турчинова у період до виборів глави держави; пізніше українська влада за президентства П. Порошенка.

А. Муждабаєв на своїй сторінці у соціальній мережі назвав слова, які можуть образити українців. Його коментар безпосередньо стосується тематики нашої розвідки (переклад наш): “Знаєте, які зараз найбільш образливі слова для українців? Ні, не *хохол*, не *бандерівець*, не *укроп*, навіть на *фашистів* не ображаються – дивуються, як наче із психічно хворих. Найбільш образливі слова зараз для українців – *братні народи*. Якщо вони звучать із вуст росіян. Тому що звучить це як найнижча форма підлості, лицемірства – напасти на Україну, убивати українців і називати їх при цьому *браттями*. Навіть з найкращими намірами говорити таке зараз українцям не можна. Можливо, через декілька поколінь, не раніше. За умови, що знову станемо людьми і за все покаємося. Росіяни, навіть якщо ви щиро співчуваєте українцям, майте це на увазі”. Сторінка соцмережі “Хроніки Хунти” відзначає: “Велика удача, якщо у вашій країні не виявилось братнього народу”. У користувача Stranger [20.07.2015] також є суголосний коментар: “Тепер слова *бандера* і *хунта* українці сприймають як комплімент. А от за слово *браття* будь-якому москалю готові вцепитися в горлянку” [16].

Показовим є приклад поширення новітньої лексеми *тітушки*. Вона позначає хлопців спортивної статури, яких використовують для провокацій у місцях проведення громадських акцій з метою залякати, розігнати активістів. Слово є результатом апелятивації прізвища Вадима Тітушка, який під час акції протесту скоїв напад на журналістів у травні 2013 р. Словник “Мислово” визначення цього терміну подає так: “Тітушки – хлопці спортивної статури, які з’являються там, де починається надмірна громадянська активність, для того щоб заспокоїти активістів”. На міжнародну популярність цього слова вказує поява статті про тітушок у вільній енциклопедії “Вікіпедії” різними мовами, зокрема українською, російською, англійською, французькою, румунською польською, чеською, іспанською та навіть арабською. Отже, термін *тітушки* набув широкого вжитку, проникнувши і у закордонну пресу. Житель м. Біла Церква Вадим Тітушко ніколи не сподівався, що може так прославити своє прізвище. Навіть приказка така є: “Поганий той гопник, який не мріє стати тітушком”. Слово вживалося спочатку тільки в множині, оскільки тітушки становлять як правило групові об’єднання і ніколи не діють поодиноці. Однак з часом лексема почала вживатися й у формі однини. Відомі різні думки щодо її граматичного роду. О.Д. Пономарів вважає доцільним вживати цей номен у формі середнього роду – *тітушко* (Н.в. і Р.в. множини: *тітушки, тітушків*). Однак визнає, що “можливо, із саркастичних міркувань це слово перейшло до категорії жіночого роду”: *тітушка* (Н.в. і Р.в. множини: *тітушки, тітушок*) [Цит. за: 3, с. 55]. Про рефлексивність появи цього слова можна говорити на підставі його неабиякої популярності, швидкої адаптації до семантичних та граматичних мовних особливостей. Показовою є і здатність утворювати похідні лексеми: *тітушковод* (людина, яка організовує участь тітушок у заходах), *тітушковоз* (автобус, яким привозять тітушок), *тітушня* (збірне поняття), *айтітушки* (від “айті” + “тітушки” – хакери, які здійснюють DOS-атаки на сайти) [3, с. 55]. Нову лексему було обіграно й у гумористичному привітанні українців від Посольства США в Україні: “Хай тітушки ходять боком – з новим щастям, з Новим Роком!” [9, с. 19].

Слова *запоребрик*, *запоребриковие* та інші похідні від російського *за поребрик* означає поширену серед інтернет-користувачів назву Росії та її населення. Ця лексема набула популярності після того, як так званий сепаратист (а насправді, російський найманець) використав її в інтерв'ю журналістам, представляючись корінним мешканцем Донецька. Згодом лексема потрапила і до гумористичного слогану: “Путін! Не заходь за поребрик!” [9, с. 28].

Абревіатура ОРДЛО (окремі / окуповані райони Донецької і Луганської областей) дуже співзвучна зі словами *орда* + *кодло*. Деякі користувачі інтернет-мереж побачили в цьому також гумористичний сенс і висловилися фразою головного пропагандиста РФ Д. Кисельова: “Збіг? Не думаю!”.

Отже, лексичні новотвори, що виникли в сучасній українській мові в майданний і постмайданний періоди, створюють не просто комічний ефект, а слугують засобом мовної протестної риторики, своєрідним захисним щитом і зброєю інтелектуального ураження. Сміх не може зруйнувати основ культури, але дозволяє їх відчутти, створити передумови нового осмислення соціальної дійсності та свого місця в ній. За допомогою сміху досягається глибока, тонка, емоційно забарвлена гармонія індивідуального й соціального в людині. Сміх виникає на базі не другорядних, несуттєвих потреб людини, а головного стимулу її думок і вчинків – необхідності самореалізовуватися в конкретному суспільстві, дотримуватися в житті гідної позиції. Таким чином, сміх орієнтований на дискредитацію відхилень від цих уявлень і настанов. Його результатом є ствердження певних соціально-культурних цінностей, норм, способу мислення, поведінки і життєдіяльності загалом [10, с. 34]. Лексичні новотвори функціонують у рамках гумористичного інтрадискурсу та виконують одну з найважливіших функцій у сучасній сміховій культурі українців – висміювання опонента через його невідповідність загальноприйнятим нормам.

Тема сміху в українських реаліях невичерпна, життя щодня продукує нові приводи для гумористичної відповіді на виклики долі. Аналіз гумору малих форм у контексті гумористичного інтрадискурсу в майданний та постмайданний періоди ще посяде своє місце в наукових розвідках гуманітаріїв України. У перспективах подальших досліджень у цьому напрямі – вивчення мови військових у зоні АТО, зокрема її сміхових компонентів, що допомагають витримати жорстку психологічну, моральну напругу в ситуаціях на межі життя і смерті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євромайдан: хроніка відчуттів [колекція есе Тараса Прохаська, Івана Ципердюка, Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Юрія Винничука]. – Брустурів : Дискурс, 2014. – 156 с.
2. Золотарьова О. Формула щасливого сміху / О. Золотарьова // Дьоб / Докса : зб. наук. пр. з філос. та філол. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2006. — Вип. 9 : Семантичні й герменевтичні виміру сміху. – С. 36–41.
3. Кирилюк О. “Вогнехреще” або неологізми як відображення військового протистояння / Ольга Кирилюк // Наук. зап. Сер. Філологічні науки : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки України, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2015. – Вип. 137. – С. 52 – 57. – Бібліогр. : 9 назв.
4. МАЙДАН. (Р)ЕВОЛЮЦІЯ ДУХУ. Мистецько-культурологічний проект / Автор і куратор проекту: Антін Мухарський. – К. : НАШ ФОРМАТ. – 304 с.
5. Сабитова З. К. Лингвокультурология / З. К. Сабитова. – М. : Наука, 2013. – 528 с.
6. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В.О. Самохіна. – Вид. 2-е, перер. і доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
7. Слабошпицький М. Гамбіт надії. Україна: констатації, матеріали, виклики, сподівання / Михайло Слабошпицький. – К. : Ярославів Вал, 2014. – 312 с.

8. Тараненко О.О. Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалах української мови кінця ХХ – початку ХХІ ст.). VI / О.О. Тараненко // Мовознавство : Наук.-теор. журнал Ін-ту мовознавства ім. О.О. Потебні. – 2014. – № 3. – С. 3–33.
9. Трач Н.С. “Разом – сила!” : Риторика українського спротиву. Соціолінгвістичні есеї / Н.С. Трач. – К. : ТОВ “Видавництво “Кліо”, 2015. – 144 с.
10. Тульчинский Г. Л. Культура личности и смех / Г.Л. Тульчинский // Человек. – 2012. – №2. – С. 20–34.
11. Хмельовська О. “Укропи” та “правосеки” проти “ватників” і “сепарів” / Оксана Хмельовська // Український тиждень. – 2014. – №39 (359). – С. 36–37.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://durdom.in.ua/uk/main/article/article_id/22975.phtml
13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stoptoxin.ru/index.php/home/232.html>
14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svyatovit.info/site/articles/articles-read/383.html>
15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myslovo.com>
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://durdom.in.ua/uk/main/anecdotes.phtml>

Дата надходження до редакції 13.03.2017